

RESSENYES

Un epistolari cabdal per a la història del comunisme català

Santiago Izquierdo Ballester

HISTORIADOR

Josep TERMES (edició, introducció i notes), *Fons Jordi Arquer. Correspondència (1939-1981)*, Catarroja-Barcelona, Afers-Centre d'Estudis Històrics Internacionals, 2004.

Amb el llibre que ressenyem a continuació, el Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona inicia una col·lecció (Els Papers del Pavelló de la República) que té la pretensió de donar a conèixer una mostra del riquíssim fons documental existent en el citat Pavelló. Convé recordar que aquest fons forma una de les biblioteques més importants del món sobre el període entre la Segona República i la Transició a Catalunya i a l'Estat espanyol.

El llibre, coedició del Centre d'Estudis Històrics Internacionals i l'editorial valenciana Afers, ens presenta en aquesta ocasió una selecció de la correspondència (104 cartes per ser més exactes) mantinguda pel dirigent comunista català Jordi Arquer amb diversos corresponents. La tria segueix una ordenació cronològica i vol ser només un petit tast entre els centenars de caixes de materials de la col·lecció que Arquer va arreplegar al llarg de la seva vida, entre els quals destaquen més de trenta

caixes que contenen la correspondència sostinguda per ell des del 1939 fins al 1976. És evident, per tant, que ens trobem davant d'un nombre ingent de cartes (milers) i de corresponals (centenars). Els temes tractats són, gairebé sempre, els mateixos: la guerra, l'exili, el moviment obrer, el socialisme, el comunisme i, en última instància, el futur de Catalunya. L'encarregat de fer la tria entre aquest vastíssim material ha estat un historiador de reconegut prestigi i solvència contrastada, Josep Termes, que en la introducció del volum ens situa històricament la documentació i ens confessa que el seu objectiu ha estat *«donar a conèixer l'interès del personatge i del fons arxivístic»*.

A banda de la tria dels materials, Josep Termes ha tingut cura també de l'edició, de la introducció (convé destacar la semblança biogràfica d'Arquer que Termes ens presenta en aquestes pàgines) i de l'anotació de les cartes. Un dels mèrits del llibre és fer-nos conèixer una mica millor Jordi Arquer, que és una figura *«poc i mal coneguda»*, en paraules de Termes, que defineix Arquer com segueix: *«fundador del comunisme català, independentista, organitzador frustrat de l'exili, esdevingut ferotge anticomunista arran de les persecucions contra el POUM (del qual era dirigent destacat) el 1937 durant la guerra i, per evolució personal, socialista moderat contrari a tota mena de dictadures. Sempre, però, va ser un catalanista radical [...] A més, va ser un bibliòfil, investigador dels fets i dels homes de la guerra i el comunisme»*. Per tot plegat, aquesta selecció s'ha d'entendre com el que és, un primer tast de part del seu epistolari que hauria de tenir continuïtat. El miler de cartes conservades demana un llarg i pacient treball d'arxiu, que el dia que es realitzi ens permetrà conèixer una mica millor una part de la història contemporània de Catalunya.

Al llarg d'aquestes pàgines desfilen un bon grapat de corresponals, alguns d'ells noms il·lustres de la cultura, de la política i de l'obrerisme de la Catalunya d'aquells anys. Sense l'ànim de ser exhaustius i sense pretendre establir una gradació que obeeixi a una hipotètica classificació per ordre d'importància, voldríem destacar els noms següents: Diego Abad de Santillán, Víctor Alba (amb el pseudònim de Pere Pagès), Jaume Balius, Josep Maria Batista i Roca, Pere Bosch Gimpera, Adolf Bueso, José Bullejos, Josep Carner Ribalta, Miquel Ferrer, Joan Fuster, Joaquim Maurín, Jaume Miravittles, Frederica Montseny, George Orwell, Josep

Peirats, Carles Pi i Sunyer, Josep Rovira, Andrés Saborit, Antoni M. Sbert, Manuel Serra i Moret, Josep Tarradellas, o el mateix Josep Termes.

A la vista d'aquesta nòmina, seria desitjable que aquesta tria tingués continuïtat i que, a poc a poc, el contingut del ric arxiu de Jordi Arquer sigui cada vegada més ben conegut. Convé anar recuperant epistolaris i altres materials arxivístics que, malauradament, encara són poc o mal coneguts. A banda de permetre'ns conèixer una mica millor el personatge en qüestió, la utilitat de llibres com el que estem ressenyant és ben evident. Afortunadament, són ja un bon grapat els epistolaris que la nostra historiografia i algunes institucions culturals i científiques del nostre àmbit acadèmic han anat publicant en el decurs dels últims anys. La publicació d'aquesta selecció de l'epistolari de Jordi Arquer és una fita més en aquest lloable procés de fer públics els «papers» d'alguns dels protagonistes de la nostra història més recent.